

Claes Hagströms arkiv

Svenskt visarkiv
Wictor Johansson,
november 2013 - januari 2014

Arkivbildaren och arkivets innehåll

Claes Hagström (1919-2006) var fiolspelman från Trosa, där han var född och uppvuxen. Till yrket var han handelsbiträde, som vid pensioneringen arbetade i Trosa Järnhandel. Fritiden upptogs av ett flitigt musicerande. Han var medlem i olika spelmanslag, aktiv i Södermanlands spelmansförbund, en flitig besökare av spelmansstämmor och genom musicerandet hade han ett stort kontaktnät av musikervänner runt om i landet. Vid sin död efterlämnade han ett omfattande material av noter, inspelningar, tidningsklipp, foton mm som på ett förtjänstfullt sätt dokumenterar en viktig del av 1900-talets musikliv, av det slag som utförts av engagerade fritidsmusiker där musicerandet gått hand i hand med ett aktivt föreningsliv inom folkrörelser och andra organisationer.

Mest iögonfallande är den stora samlingen av noter, enligt Claes Hagströms egna anteckningar närmare 20000, med en spännvidd från kända kompositörer som Benny Andersson och Evert Taube till låtar komponerade av lokala spelmän. Till noterna hör ett egenkonstruerat registersystem, som är både genomtänkt och funktionellt. Bara själva registret omfattar 13 pärmar med registerkort. Claes Hagströms egen beskrivning av registrets uppbyggnad finns placerat i en egen serie (D4 Instruktion till pärmregister). Förutom tryckta notalbum, kopierade nottryck och Claes Hagströms egenhändigt skrivna noter finns här tidningsurklipp av noter, vtexter och dikter, noter som han fått sig tillskickade från spelkamrater landet runt och kompositioner av lokala spelmän. Genremässigt rymmer repertoaren, utöver folkmusiken, ett representativt spektra av den populärmusik som varit dominerande under 1900-talet; schlagers, gammal dansmusik, jazz, marscher, svensktoppsmusik, pop/rock etc.

Claes Hagström var medlem och aktiv i olika spelmansförbund, spelmanslag och folkdanslag vilket återspeglas i arkivet, här finns verksamhetsberättelser, årsmötesprotokoll, stadgar mm. Claes Hagströms speldagböcker, som han började skriva redan 1933, ger en bra bild av en del av det lokala musiklivet i Trosa med omnejd och de ger en uppfattning om de olika konstellationer som Claes Hagström spelat med, då dagböckerna låter framgå inte bara var, utan även med vem han spelat samt repertoaren vid de olika tillfällena.

Utöver speldagböckerna har han också samlat personliga spelmansminnen som kvitton från fiolköp, fotografier, tidningsklipp mm. Claes Hagström påbörjade också en självbiografi, vars handskrivna manus ingår i samlingen. Arkivet innehåller också en mängd tidningsurklipp,

såväl om Claes Hagströms eget musicerande och om det lokala musikliv som han var en del av, som mera allmänt hållna artiklar om enskilda spelmän och låtar, fiolbyggeri och instrumenthistoria mm.

I samlingen ingår också ett 120-tal kassettband. Utöver kommersiellt utgivna fonogram finns här flera inspelningar som dokumenterar det musikliv som Claes Hagström var en del av. Han har själv dokumenterat spelkamrater, och spelat in konserter och spelmansstämmor. Han har även spelat in flera radioprogram där sörmländska spelmän och grupper medverkar. Även Claes Hagström själv finns inspelad. En längre inspelad intervju med Claes Hagström finns sedan tidigare i Svenskt Visarkivs samlingar (SVAB20120).

Arkivet donerades till Svenskt Visarkiv från Södermanlands Spelmansförbund 2011.

Principer för arkivets ordning

Claes Hagströms arkiv donerades till Svenskt Visarkiv 2011 av Sörmlands spelmansförbund. Delar av materialet har gallrats av utrymmesskäl.

Materialet är ordnat och förtecknat efter allmänna arkivschemas principer. Främst under avdelningen M (musikalier) har ett stort antal serieindelningar gjorts, M1-M25. Anledningen är att varje serie motsvarar kategorierna i Claes Hagströms låtregister. Serierna har också, med något undantag döpts efter påskriften på sina ursprungliga pärmar (ex M1 Pärm 1 valser A-Ö). Det för att i möjligaste mån bevara den ursprungliga ordningen och för att korrespondera med innehållet i registerkorten över notsamlingarna. I de fall där endast seriens rubrik inte är tillräcklig för att beskriva innehållet finns en utförligare beskrivning till de konkreta serierna i arkivförteckningen.

Handskrivet material har sorterats ur sina respektive serier och placerats i visarkivets handskriftssamling, med accessionsnummer h1621-h1632. Det är dock sorterat så att dess ursprung framgår (ex h 1627, handskrifter ur M7 Pärm 1, Visor A – Ö). Det omfattande låtregistret som totalt omfattar sex volymer fördelade på två serier består visserligen av handskrivet material, men är ändå placerat tillsammans med övriga samlingen då det utgör en så pass central del av arkivet.

Gallring

Materialets omfång har motiverat en omfattande gallring av utrymmesskäl. Det är i huvudsak notmaterial, men även fonogram och tidningsurklipp som har gallrats.

Då en stor del av arkivets värde består i att kunna överblicka bredden i en enskild musikers repertoar har gallringen genomförts enligt principen att helheten i Claes Hagströms repertoar fortsatt ska vara lätt att överblicka. Därför anges tydligt vilka titlar som gallrats ur notmaterialet, och ett kriterium för gallring har varit att titlarna ska finnas hos Svenskt Visarkiv och lätt kunna hittas i visarkivets databas, X-ref. Endast låtar med tydlig titel och/eller upphovsman har gallrats (ex ”Möte i monsunen – Evert Taube”), eller låtar med tydlig källhänvisning (ex ”Ur Svenska låtar Dalarna, nr XX sid XX”). De gallrade titlarna bifogas arkivförteckningen, och omfattar ca 600 låtar. Ett mindre antal titlar har bevarats trots att kopior finns i Svenskt Visarkiv. Det rör sig då om låtar där exempelvis visarkivets exemplar enbart innehåller text, medan Claes Hagströms arkiv innehåller noter med melodin. Även flerstämmiga arrangemang av låtar som redan finns i visarkivets samlingar har sparats. Dessa titlar bifogas arkivförteckningen.

En stor del av gallringen har bestått i att sortera ut dubletter, i flera fall har pärmar innehållit tiotals kopior av en och samma låt. Här har principen tillämpats att de exemplar som sparats i första hand varit de som innehåller uppgifter om låtens proveniens (i huvudsak Claes Hagströms anteckningar på notbladen om hur han lärt låtarna, kompositör etc). När den typen av uppgifter saknats är det de exemplar som bedömts vara i bäst skick som har sparats.

I flera fall har samma låt återfunnits i olika pärmar. I görligaste mån har låtar som förekommit på flera ställen gallrats så att endast en kopia har sparats. Tryckta notalbum har kontrollerats mot Svenskt visarkivs databas, dubletter har gallrats medan övriga integrerats med visarkivets bibliotek.

Av samlingens ca 120 kassettband har ett sjuttioital gallrats. Det rör sig då om inspelningar som bedömts vara icke-unika, dvs kommersiellt utgivna inspelningar, inspelningar från radio

och tv samt kassetter av dålig kvalitet, tomma kassetter eller med okänt innehåll. Vad som gallrats framgår av den gallringsförteckning som bifogas arkivbeskrivningen.

Claes Hagströms eget registersystem över sin notsamling har bevarats utan ingrepp. Däremot har en pärm med kopior på innehållsförteckningar ur tryckta notalbum gallrats, då bedömningen är att det i arkivet framgår vilka notalbum som ingått i samlingen och hugade forskare därmed kan ta del av dessa förteckningar genom att gå till de tryckta källorna. Claes Hagströms egen förteckning över tryckta notalbum har däremot bevarats.

Innehåll

D Register

- D1 Registerpärm A – Ö gul markering (modern dans = foxtrot mm, övrig musik = populärmusik mm)
- D2 Registerpärm A – Ö röd markering (gammal dansmusik, folkmusik, visor)
- D3 Register avseende repertoarpärm för Bollnäsbygdens Spelmanslag
- D4 Instruktion till pärmregister
- D5 Förteckning över notalbum i nummerordning

F Ämnesordnade handlingar

- F1 Handlingar rörande Hälsinglands Spelmansförbund
- F2 Handlingar rörande Bollnäsbygdens spelmanslag
- F3 Handlingar rörande Folkdansgillet i Trosa
- F4 Handlingar rörande Södertälje Spelmanslag
- F5 Handlingar rörande Trosa Spelmanslag och Södermanlands spelmansförbund
- F6 Handlingar rörande enskilda spelmän
- F7 Handlingar rörande spelmansminnen
- F8 Handlingar rörande personalia om Claes Hagström
- F9 Handlingar rörande offentliga framträdanden

L Trycksaker

- L1 Diverse tidningsklipp

M Musikalier

M1 Pärm 1, Valser A – Ö

M2 Pärm 2, Valser utan namn

M3 Pärm 3, Polskor A – Ö

M4 Pärm 61, Foxtrot/Tango A – Ö

M5 Pärm 51, Moderna valser, schottis, hambo mm A – Ö

M6 Pärm 7, Brudmarscher/Kyrkorepertoar

M7 Pärm 1, Visor A – Ö

M8 Pärm 9, Hälsinglands spelmansförbund

M9 Pärm 16, Södertälje Spelmanslag

M10 Onumrerad pärm, Vals/Mazurka

M11 Onumrerad pärm, Hambo/Polska

M12 Pärm 8, Schottis A – Ö

M13 Pärm 4, Polskor utan namn

M14 Pärm 6, Gånglåtar A – Ö

M15 Pärm 5, Hambo A – Ö

M16 Pärm 10, Engelska, Halling, Kadrilj, Mazurka, Polka/Polkett, Snoa

M17 Pärm 2, Nubbevisor, div dikter, egna visor

M18 Onumrerad pärm Folkdansgillet

M19 Pärm 11 Bollnäsbygdens spelmanslag

M20 Pärm 14 Spel-Arvid egna kompositioner

M21 Onumrerad pärm Låtar komponerade av Helge Lindell

M22 Pärm 17 ”Gratulationer på 75-årsdagen”

M23 Diverse notblad

M24 Pärm 15 Små häften

M25 Diverse visor

Z Inspelningar

Z1 Hemmainspelningar

Z2 Inspelningar från radio

Z3 Kommersiellt utgivna fonogram

D Register

D1:1-3 Registerpärm A – Ö gul markering (modern dans = foxtrot mm, övrig musik = populärmusik mm)

D2:1-3 Registerpärm A – Ö röd markering (gammal dansmusik, folkmusik, visor)

D3 Register avseende repertoarpärm för Bollnäsbygdens Spelmanslag

Ingår i M8

D4 Instruktion till pärmregister

Ingår i M25

D5 Förteckning över tryckta notalbum i nummerordning

Ingår i M25

F Ämnesordnade handlingar

F1 Handlingar rörande Hälsinglands Spelmansförbund

Ingår i M8

F2 Handlingar rörande Bollnäsbygdens spelmanslag

Ingår i M8

F3 Handlingar rörande Folkdansgillet i Trosa

Ingår i M8

F4 Handlingar rörande Södertälje Spelmanslag

Ingår i M7

F5 Handlingar rörande Trosa Spelmanslag och Södermanlands spelmansförbund

Ingår i M25

Handskrivet material placerat i Handskriftssamlingen med acc.nr. h1630

F6 Handlingar rörande enskilda spelmän

Sorterat i pärmar A-Ö, innehåller i huvudsak tidningsklipp om ett brett spektra av enskilda spelmän/musiker, från Claes Hagströms spelkamrater till nationella storheter som Benny Andersson och Åsa Jinder. Innehåller i viss mån även inbjudningar till och tackkort från födelsedagsuppvaktningar och deltagande vid begravningar, dödsannonser, personliga brev från spelmän/musiker, fotografier och vykort. Här finns även Claes Hagströms egenhändigt skrivna registerkort över spelmän, innehållandes födelsedata etc. Urklipp och kopior som lätt går att finna i Svenskt Visarkivs periodikasamling och samlingar av tidningsklipp har gallrats, se bifogad förteckning. Tidningsklippen i F6 är särregistrerade i Svenskt Visarkivs databas X-ref under posten ”Tidningsklipp”.

Häri även L1

F7 Handlingar rörande spelmansminnen

Två pärmar med material som på olika sätt berör Claes Hagströms musikergärning. Här finns kvitton och olika uppgifter om köp av fioler, samt en redogörelse för hur Claes Hagström fick sin första fiol. Här finns även tidningsklipp som i huvudsak berör det lokala musiklivet i Sörmland, från spelmansstämmor o dyl där Claes Hagström medverkat med olika konstellationer. Flera tidningsklipp är intervjuer och porträtt av vänner och medmusikanter. Här finns också flera fotografier från spelningar, fester, resor med spelmanslag etc, liksom brev från musikervänner runt om i landet. De närmare 200 fotografierna är scannade. Handskrivet material är placerat i Handskriftssamlingen med acc.nr. h1632.

F8 Handlingar rörande personalia om Claes Hagström

Innehåller bla en påbörjad självbiografi. Inget musikrelaterat material förutom en visa till morfaderns 85-årsdag och ytterligare någon vistext. I huvudsak handlingar rörande släktförhållanden; släktfoton, köpehandlingar, brev, arbetsbetyg, kondoleanser mm. Innehåller även äldre fotografier av stadsmiljöer och byggnader i Trosa.

F9 Handlingar rörande offentliga framträdanden

Claes Hagströms speldagböcker över offentliga framträdanden från 1937 och framåt.
Innehåller uppgifter om datum, repertoar, spelställe, vilka som spelade, gager etc .

Placerad i Handskriftssamlingen, acc.nr./h1631

L Trycksaker

L1 Diverse tidningsklipp

I huvudsak artiklar om fiolbyggen, historik kring fioler etc, ffa ur tidningen Land och artikelserien ”Folkets fioler”. Enstaka artiklar om andra instrument, enskilda spelmän eller historik kring olika låtar.

Ingår i F6

M Musikalier

I huvudsak Claes Hagströms omfattande samling av lösa notblad. För att i möjligaste mån korrespondera med registerkorten i serierna D2 och D3 är serierna döpta efter respektive pärms påskrift. Serierna kan innehålla enstaka handlingar som inte är notblad (brev, tidningsklipp, foton). I den mån dessa handlingar förekommer har de direkt koppling till en specifik låt, och de redovisas därför inte i särskilda serier. I vissa fall består dock hela serier av andra handlingar som inte är notblad. Handlingstypen framgår då av särskild beskrivning till de konkreta serierna. Handskrivet material har sorterats i en särskild samlingsserie (M1-M25) som placerats i handskriftssamlingen (acc.nr. h1629), med undantag för serierna M7 och M17 där handskrivet material fördelats för sig då det är mera omfattande och i huvudsak består av vistexter (acc.nr. h1627 resp h1628). Materialet har varit föremål för gallring. Vad som gallrats och efter vilka principer framgår på annan plats i arkivförteckningen.

M1 Pärm 1, Valser A – Ö

M2 Pärm 2, Valser utan namn

Häri även M10 & M11

M3 Pärm 3, Polskor A – Ö

Häri även M12

M4 Pärm 61, Foxtrot/Tango A – Ö

Häri även M13

M5 Pärm 51, Moderna valser, schottis, hambo mm A – Ö

Häri även M14

M6 Pärm 7, Brudmarscher/Kyrkorepertoar

Häri även M15 & M16

M7 Pärm 1, Visor A – Ö

Häri även M17, M9, M20, M21, M22 & F4

Handskrivet material placerat i Handskriftssamlingen acc.nr. h1627

M8 Pärm 9, Hälsinglands spelmansförbund

Häri även M18, M19, F1, F2, F3 & D1

M9 Pärm 16, Södertälje Spelmanslag

Ingår i M7

M10 Onumrerad pärm, Vals/Mazurka

Ingår i M2

M11 Onumrerad pärm, Hambo/Polska

Ingår i M2

M12 Pärm 8, Schottis A – Ö

Ingår i M3

M13 Pärm 4, Polskor utan namn

Ingår i M4

M14 Pärm 6, Gånglåtar A – Ö

Ingår i M5

M15 Pärm 5, Hambo A – Ö

Ingår i M6

M16 Pärm 10, Engelska, Halling, Kadrilj, Mazurka, Polka/Polkett, Snoa

Ingår i M6

M17 Pärm 2, Nubbevisor, div dikter, egna visor

I huvudsak tidningsurklipp innehållandes olika vistexter eller dikter/verser. Innehåller även bröllopstelegram och minnestexter författade av Claes Hagström.

Ingår i M7, handskrivet material placerat i Handskriftssamlingen acc.nr. h1628

M18 Onumrerad pärm Folkdansgillet

Ingår i M8

M19 Pärm 11 Bollnäsbygdens spelmanslag

Ingår i M8

M20 Pärm 14 Spel-Arvid egna kompositioner

Ingår i M7

M21 Onumrerad pärm Låtar komponerade av Helge Lindell

Ingår i M7

M22 Pärm 17 ”Gratulationer på 75-årsdagen”

Pärm med i huvudsak kompositioner av Gunnar Billsmon.

Ingår i M7

M23 Diverse notblad

Material som inte finns med i Claes Hagströms register. Folkmusiklåtar ur pärm utan namn eller nummer samt blandat innehåll ur två tidsskriftshållare, ffa marsch, hambo, polka och

tango. Tre handskrivna notböcker samt tillhörande lösblad finns placerade i Handskriftssamlingen.

Ingår i M25

M24 Pärm 15 Små häften

Beteckning LH (= låthäfte) i Claes Hagströms kortregister.

Ingår i M25

M25 Diverse visor

Handlingar ur en kartong med påskriften ”Visböcker + diverse skrifter att spara” och ur ett kuvert med påskriften ”Visor, många egna”. Materialet tycks inte finnas med i Claes Hagströms register, och består i huvudsak av lösa blad med olika texter, i många fall handskrivna. Flera visor har kopplingar till det lokala föreningslivet, som Trosa Scoutkår, Socialdemokratiska Ungdomsklubben och nykterhetsrörelsen. Här finns också tidningsurklipp med vistexter och dikter. Omkring halva seriens material är placerat i Handskriftssamlingen. Tryckta visböcker har tillsammans med Claes Hagströms övriga samling av notböcker placerats i visarkivets bibliotek.

Följande visböcker ingår:

- Frälsningsarméns sångbok från 1897
- Frälsningssånger, omslag saknas
- Handskrivna visböcker (Placerade i Handskriftssamlingen acc.nr. h1624 & h1625)
- Sånger för Frälsningsarméns barn- och ungdomsmöten. Tryckår 1934.
- Fälttågssånger, omslag saknas. Tryckår 1935.
- Vishäfte med religiösa sånger. Omslag saknas.
- Med dragspel och penna. Visor och dikter av Kurt Göransson.
- Nothäfte med nio visor och pianoarrangemang. Omslag saknas.
- Häfte utan omslag med julvisor.

Häri även D4, D5, F5, M23 & M24

Z Inspelningar

Av ett 120-tal kassettband i Claes Hagströms arkiv har 46 stycken bevarats, övriga gallrats. Vad som bevarats framgår av förteckningen nedan, medan principen för gallring framgår i arkivförteckningens inledning. Beteckningen CHXX står för Claes Hagströms initialer, och den efterföljande siffran motsvarar hans egen numrering av kassetterna. Anledningen till att dessa nummer används även i arkivförteckningen är att det i övriga arkivmaterialet kan finnas hänvisningar till kassetter, och det därmed underlättar för arkivets användare att återfinna eventuella kassetter. Exempelvis har Claes Hagström på en kopia av ett bandprotokoll från folkminnesarkivet i Trosa som ingår i serie F7, Handlingar rörande spelmansminnen, gjort anteckningen ”se kassett XX”.

Z1 Hemmainspelningar

- CH15 Inspelning från Knutsdansen 1974
- CH34 Intervju med Claes Hagströms far, Gottfrid Hagström, inspelad 1976-03-03.
- CH43 Arvid Pettersson, Vagnhärad, spelar enradigt dragspel och intervjuas av Claes Hagström
- CH50 Intervju med Claes Hagströms far, Gottfrid Hagström, inspelad 1974-03-26. Intervjun gjord av Hans Nilsson
- CH57 Hemmainspelning med Claes Hagström och Gunnar Hagbjer. OBS! Kassetten inleds med musik inspelad från radio.
- CH65 Inspelningar med Valo Åström från Boden som spelar egna låtar på fiol
- CH69 Inspelningar med Skogsby-Lasse
- CH71 Inspelningar med Skogsby-Lasse
- CH74 Inspelning från spelmansstämma hemma hos Claes Hagström 1981
- CH78 Claes Hagströmm och Gunnar Hagbjer spelar till motionsdans
- CH80 Inspelning med Wappersta Lasse
- CH81 Inspelning med Karl Ringel
- CH82 Inspelning med John Ringel
- CH83 Inspelning med John Ringel
- CH84 Inspelning med John Ringel
- CH85 Inspelning med John Ringel
- CH86 Inspelning med John Ringel
- CH90 Harald Hjälmmhed spelar femradigt dragspel, inspelat 1977, samt inspelning med Olle Renis orkester från 1944 där Harald Hjälmmhed medverkar

- CH91 Inspelning med John och Karl Ringel
- CH92 Inspelning från besök hos John Ringel
- CH93 Inspelning från spelmansstämma på Högbergsgatan 30, 1987-11-16
- CH98 Gustav Nordin spelar Spel-Arvids låtar
- CH99 Inspelning från spelmansstämma hemma hos Karl Ringel 1988
- CH100 Inspelning när Claes Hagströms far läser dikter
- CH101 Inspelning med John Ringel
- CH102 Inspelning med John Ringel
- CH104 Inspelning med Karl Ringel
- CH105 Inspelning från spelmansträff vi "Gläntan" 1988-11-18
- CH106 Inspelning med Gunnar Hagbjer m fl
- CH107 Inspelning med John Ringel
- CH109 Tullingepojkarna, liveinspelning (med bla Claes hagströms spelkamrat Gunanr Hagbjer som medlem)
- CH111 Inspelning från spelträff i Trosa 1991-11-08
- CH112 Inspelning från dans på Societetshuset i Trosa 1992-02-24
- CH116 Inspelningar med Rolf Dahlström m fl
- CH127 Inspelningar med Harald Hjälmhed från 1977 och 1988

Z2 Inspelningar från radio

- CH12 Nyköpings spelmanslag i Våra favoriter
- CH16 Radioinslag med Nyköpingshus Spelmansgille
- CH25 Inspelning från Trosa-träffen 1974 samt radioinslag från Sveriges Radio P1, "Vardag i Trosa" från 1986-07-30.
- CH28 Radioinslag om Trosa i Sveriges Radio P3
- CH46 "Sommarfröjd", radioprogram inspelat på Strömsborg i Trosa. Gnesta-Kalle, Nils Fläcke och Elis Brandt medverkar
- CH58a "Uppesittarkväll i Trosa", Radio Sörmland 1980-02-18
- CH58b "Uppesittarkväll i Trosa", Radio Sörmland 1980-02-18

Häri även Z3

Z3 Kommersiellt utgivna fonogram

- CH115 Håkan Carlsson

Ingår i Z2